

РЕАЛІЗАЦІЯ БОЛОНСЬКОГО ПРОЦЕСУ В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ ІНФОРМАЦІЙНОМУ ПРОСТОРИ

Анотація. Стаття розкриває особливості структурних трансформацій системи вищої освіти та дослідження зміни її ролі в Україні після підписання Болонської декларації. Також виявляється специфіка віртуалізації освіти України в рамках Болонського процесу та перспектив її адаптації до європейського освітнього простору.

Ключові слова: вища освіта, Болонський процес, інформаційний освітній простір, інформатизація вищої освіти.

Annotation. The article reveals the features of structural reforms in the high education system and the investigation of its role change in Ukraine after signing the Bologna declaration. There is also elicited the specific nature of virtualizing the Ukrainian education within Bologna process and the perspectives of its adjustment to the European educational space.

Keywords: higher education, Bologna process, informational and educational space, informatization in high school.

Аннотация. Статья раскрывает особенности структурных преобразований системы высшего образования и исследования изменения ее роли в Украину после подписания Болонской декларации. Также выявляется

---

¹к.техн.н., доц. Матвеев В.В.

² студентка 2 курсу магістратури спеціальності «Міжнародна інформація» Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка

специфика виртуализации образования Украины в рамках Болонского процесса и перспектив его адаптации к европейскому образовательному пространству.

Ключевые слова: *высшее образование, Болонский процесс, информационное образовательное пространство, информатизация высшей школы.*

У сучасному світі вища освіта стала однією з найбільш вагомих сфер життєдіяльності людини. Як соціальне явище, вища освіта – це перш за все об'єктивна суспільна цінність. Від рівня розвитку освітньої сфери залежать інтелектуальний, науково-технічний, економічний потенціал будь-якої держави. Освіта стимулює новації в усіх інших галузях, тому об'єктивною визнається необхідність підвищення адаптації управління вищим навчальним закладом. Приєднання України до Болонського процесу у травні 2005 року поклало початок модернізації вітчизняної освіти та переходу від освітньої моделі індустріального суспільства до моделі освіти інформаційного суспільства. Сучасний вищий навчальний заклад характеризується наявністю різноманітних інформаційних зв'язків як в адміністративному управлінні, так і в сферах освітньої діяльності: учбовому процесі та наукових дослідженнях. Освітній процес сучасного ВНЗ повинен ґрунтуватися на широкому використанні можливостей інформаційного освітнього середовища, для формування якого потрібно активна робота фахівців з підготовки електронних освітніх ресурсів. Традиційні форми навчання не забезпечують вирішення всіх завдань організації освітнього процесу (наприклад, в дистанційній освіті). Таким чином, виникає потреба в інтеграції інформаційних технологій і традиційних педагогічних технологіях для взаємозбагачення їх можливостей.

Дослідження, пов'язані з інформатизацією освіти, представлені публікаціями авторів, зокрема, Є. Бондаревської [1], Р. Бужікова [2],

М. Жалдака [3], Ю. Запорожченко [4], Т. Вдовичина[5]. У зв'язку з посиленням академічного співробітництва, підтримуваного проектами Єврокомісії, в середині 1990-х років з'являються роботи авторитетних соціологів Л.К.Й. Гедегебуура [6], Г.Дж. А. ван Гінкеля [7], присвячені проблемам інтеграції вищої освіти в Європі.

У другій половині ХХ сторіччя традиційна освіта вичерпала себе, її альтернативою стає *відкрита освіта*, основа якої полягає в інтеграції різних засобів освоєння світу[5, С. 134-140]. Вона передбачає нові методи і прийоми навчання, викладання, підготовки і організації освітнього процесу та нові підходи до освіти, базовані на продуктивному і творчому використанні новітніх технологій. Вища освіта ХХІ століття повинна мати інноваційний характер, здійснюватись, насамперед, через активне впровадження високих навчальних (педагогічних) технологій, що означає здійснювати процес навчання й засвоєння знань із урахуванням взаємодії технічних і людських ресурсів.

Від сучасного вищого навчального закладу вимагається запровадження нових підходів до навчання, що забезпечували б розвиток комунікативних, творчих і професійних компетенцій, потреб у самоосвіті на основі потенційної багатоваріантності змісту та організації освітнього процесу. Очікується, що саме інформатизація освітнього середовища навчального закладу на основі інформаційних і комунікаційних технологій сприятиме вирішенню цих задач. На основі інтеграції інформаційно-комунікаційних технологій в освітню сферу формується *інформаційно-освітній простір*, під яким розуміється відкрита система, що акумулює інтелектуальні, культурні, програмно-методичні, організаційні та технічні ресурси [8].

Побудова європейського простору вищої освіти стало одним з найбільш важливих планів європейської освіти, спрямованих на підвищення рівня співпраці вищих навчальних закладів в межах Європи. Об'єднання вищої школи в європейських країнах назріло ще в середині ХХ століття, в зв'язку з тим, що воно стало неконкурентоспроможним порівняно з

американським. Оформлення простору вищої освіти було засвідчено у Болонській декларації, яка започаткувала Болонський процес - міжурядову європейську реформу з метою встановлення європейської зони вищої освіти, а також активізації європейської системи вищої освіти у світовому масштабі.

До цілей Болонського процесу відносять:

1. Прийняття та визнання спільної системи порівнюваних освітніх кваліфікацій та наукових ступенів, впровадження уніфікованого Додатка до диплому про вищу освіту.
2. Введення двох етапів навчання – доступневого або навчання до отримання першого ступеня (не менше 3 років) та післяступеневого або навчання після отримання першого ступеня (1-2 роки магістерської програми та 3 роки докторантури).
3. Впровадження системи трансферних кредитів - European Credit transfer System (ECTS).
4. Прийняття європейського стандарту оцінки знань та якості навчання (запровадження уніфікованих критеріїв, методів оцінки).
5. Академічна мобільність.
6. Забезпечення працевлаштування випускників.
7. Пріоритет проведення студентами самостійних наукових досліджень[9].

Відкритий освітній простір, що базується на принципах Болонської декларації, передбачає зростання мобільності студентів і співробітництва викладачів університетів різних країн, що, як очікується, сприятиме досягненню громадянами успіхів в обраній професії, поліпшенню системи працевлаштування випускників університетів, підвищенню статусу цих країн у сфері освіти. Таким чином, Болонський процес сприятиме не лише побудові мобільного інформаційного суспільства, але й формуванню суспільства знань.

У контексті Болонського процесу набуває особливого значення інформатизація освіти. Ключовою стала орієнтація на використання ідеології колаборативного електронного навчання та змішаного навчання.

Так, наприклад студенти європейських університетів Oxford, Cambridgetощо мають можливість залучатися до аудиторних занять групи за допомогою веб-підключень (вебінари), фізично не знаходячись в аудиторії, або спілкуватися за допомогою проведення відеоконференцій з використанням Google+ hangout. Практично у всіх провідних університетах світу під час проведення аудиторних занять активно використовуються Facebook та Twitter для забезпечення продуктивної дискусії, підвищення рівня взаємодії в межах студентського колективу. iPad та Alt-Tablets активно використовуються не тільки у дистанційній але й в аудиторній роботі. Планшети під час аудиторної роботи використовуються для пошуку в інтернеті необхідної інформації та з метою колаборації, а за рахунок спеціальних додатків та вебсервісів мобільні пристрої використовуються для здійснення опитувань[10]. Створена Apple програма iBooksAuthor - є безкоштовним доступним інструментом, за допомогою якого швидко створюється інтерактивний навчальний контент, отже як викладачі, так і студенти мають можливість самостійно створювати та використовувати як в аудиторії, так і поза її межами, інтерактивний навчальний контент. Спеціальні додатки iWork для iPad: Pages, Keynote и Numbersi, Movie и GarageBand дозволяють створювати професійні документи, таблиці презентації, записувати аудіо та відео.

Практично у всіх провідних університетах світового класу активно використовують саме комплекси інтерактивних засобів навчання.

Використання їх у процесі навчання дозволяє значно підвищити рівень взаємодії між викладачем і студентом. Однак, педагогічно доцільним, дидактично обґрунтованим є застосування сучасних засобів навчання тільки тоді, коли викладач знає особливості засобу навчання, має навички управління цим засобом.

Зростання інтересу до дистанційної освіти в різних країнах пов'язаний з особливою роллю і вагою інформації в розвитку суспільства. Інформація є ресурсом і чинником, як у науці, так і суспільного життя. Нині в розвинених країнах застосовується кілька моделей дистанційного навчання:

1. екстернат;
2. заочне (відкриті форми) і дистанційне навчання (на основі визначених інформаційних технологій);
3. спільна діяльність декількох вищих навчальних закладів в сфері заочної (дистанційної) освіти;
4. мультимедійні курси;
5. самоосвіта (ТВ, відеозапис, радіопрограма);
6. дистанційне навчання, засноване на неформальних, мультимедійних програмах [11].

Один із трендів сьогодення - спільне виробництво курсів різними інститутами, а також онлайн-курси з можливістю отримання наукового ступеня. Здебільшого масові освітні онлайн-курси (MOOC) пропонують ВНЗ Західної Європи; найбільша кількість курсів на рахунок у Іспанії [12]. Вони уможливають проходження навчання у викладачів провідних світових університетів, людей, які мають вагу в академічному світі, влиття в мультинаціональну студентську групу (на дискус-форумах) та отримання документу, що підтверджує успішне проходження всього курсу. Найбільші онлайн-платформи викладають відеоматеріали і проводять оцінювання отриманих знань. На сьогоднішній день наймасштабнішою платформою онлайн-курсів є Coursera. Іншими інтерактивними онлайн-платформами є KhanAcademy, EDX, Udacity, Canvas [13].

Протягом останніх років кращою і найбільш популярною у всьому світі в електронному середовищі у сфері освіти вважається середовище Moodle - модульне об'єктно-орієнтоване динамічне навчальне середовище [14, С.10-17]. Moodle - це система управління курсами з відкритим вихідним кодом, також відома як система управління навчанням або віртуальне навчальне

середовище. Середовище являє собою веб-додаток, що надає можливість створювати сайти для онлайн-навчання. Використовуючи Moodle, викладачі можуть надавати доступ до навчальних матеріалів (методичних рекомендацій, конспектів лекцій, питань для самоконтролю, лабораторних та практичних робіт, презентацій та ін.), надсилати повідомлення студентам, розподіляти, збирати й перевіряти завдання, вести електронні журнали оцінок та присутності. Окрім Moodle платформи європейські країни також звертаються до таких систем дистанційного навчання як Claroline (Бельгія), eFront (Греція), Metacoop (Німеччина) та SharePoint LMS (Данія). Багатий досвід у розробці подібних систем дистанційного навчання у США, звідки країни Європи його і черпають для вдосконалення своїх національних систем освіти [14].

19 травня 2005 р. на Бергенській конференції Україна офіційно приєдналася до Болонського процесу. Це надало можливість здійснити структурні перетворення вищої освіти за узгодженою системою критеріїв, стандартів і характеристик, що дозволило Україні стати визнаною частиною європейського освітнього і наукового простору.

Віртуалізація вищого освітнього простору України в рамках Болонського процесу передбачала провадження зваженої державної політики у галузі освіти, яка ставить за мету удосконалення інфраструктури інформаційного освітнього простору України. По-перше, це стосувалось створення інформативних веб-сайтів вищих навчальних закладів, їхню відповідність потребам усіх учасників освітнього процесу та уніфікація вимог щодо їх контенту [15].

По-друге, це вбачалось у переході бібліотек від документальної до інформаційної та когнітивної парадигм розвитку. Бібліотеки вищої школи вступили до нової фази поступової трансформації в інтегральні бібліотечно-інформаційні центри. Реалізацією ідей сучасних моделей бібліотек в умовах університету може бути проектування та створення інституційного репозитарію як складової сучасної бібліотеки, оскільки інституційний

репозитарій — це мережний сервіс відкритого доступу для зберігання, систематизації та управління цифровими колекціями інтелектуальних продуктів однієї чи кількох університетських спільнот та поширення цифрових матеріалів, створених інституцією чи її співробітниками [16].

По-третє, ще одним напрямом інформатизації освіти України зважаючи на інтеграційні засади нашої держави є розвиток дистанційної освіти. Увесь процес в межах дистанційної освіти здійснюється за допомогою Інтернету, а також з використанням інших видів комунікаційних засобів. На сьогоднішній день перевагами дистанційної освіти в Україні користуються наступні навчальні заклади: Центр дистанційного навчання Національної академії державного управління при Президентові України, Міжнародний дослідно-навчальний центр інформаційних технологій та систем, Київський інститут Інвестиційного Менеджменту тощо [17]. В Україні розробляється спеціальне програмне забезпечення (наприклад, ПЗ «Віртуальний університет» [18]), що сприяє розвитку дистанційної освіти.

По-четверте, розвитку інформатизації освіти в Україні сприяє розробка масових онлайн-курсів. Так, наприклад, створена платформа Prometheus пропонує декілька курсів від викладачів Київського національного університету Шевченка, Київського політехнічного інституту та Києво-Могилянської академії [19]. Ресурс надає вільний і абсолютно безкоштовний доступ до найкращих навчальних курсів університетського рівня всім охочим. MOOCology - інша освітня платформа, заснована на концепції "blendedlearning" ("змішана освіта"), ключовою особливістю якої є інтеграція онлайн та офлайн форм навчання [20].

На сучасному етапі розвитку інформатизації освіти в Україні важливим є застосування проектів Державних цільових програм, основною метою яких є розробка програмно-телекомунікаційної системи забезпечення незалежного загальнодержавного тестування, розробка і впровадження інформаційної системи мережі бібліотек ВНЗ, автоматизованої системи управління освітою, забезпечення підготовки спеціалістів з інформаційно-комунікаційних

технологій і кваліфікованих користувачів персональних комп'ютерів, комп'ютерних мереж тощо.

Отже, Болонський процес – це процес структурного реформування національних систем вищої освіти країн Європи, зміни освітніх програм і потрібних інституційних перетворень у вищих навчальних закладах Європи. На сьогоднішній день освіта неможлива без інноваційних аспектів, зокрема пов'язаних як з переглядом традиційних форм навчання, так і з впровадженням сучасних навчальних технологій. Значним фактором виводу вищої освіти України на якісно новий рівень і підготовки кваліфікованих фахівців має стати подальша комп'ютеризація навчального процесу, запровадження Інтернет-технологій, створення корпоративних мереж і віртуальних лабораторій, що дозволяють у реальному часі проводити експериментальні дослідження в процесі аудиторних занять. Особливо необхідно у повній мірі реалізувати принцип освіти протягом життя, в цьому можуть дійсно допомогти сучасні інформаційні технології. Безперервність навчання, яку вони здатні забезпечувати, дозволить людині постійно думати, розмірковувати, вчитись та самостійно здобувати знання. Це буде якісно новий тип людини, який постане у центрі розвиненої та конкурентної держави, побудованої на принципах демократизму, гуманізму та громадянського суспільства.

Список використаних джерел:

1. Бондаревская Е.В. Теория и практика личностно-ориентированного образования / Е.В. Бондаревская–Ростовн / Д.:Изд-воРГПУ,2000.–352с.
2. Бужиков Р. П. Інтелектуалізовані системи навчання як засіб формування мовної компетентності студентів / Р.П.Бужиков // Методологія соціального пізнання: здобутки й проблеми. Матеріали Всеукраїнської науково-теоретичної конференції 25 травня 2005 року. – Київ-Запоріжжя: Просвіта, 2005. – С. 245-247.

3. Жалдак, М. И. Система подготовки учителя к использованию информационной технологии в учебном процессе: дис. ... д-ра пед. наук.: 13.00.02 / М. И. Жалдак. – М. : НИИ СИМО АПН СССР, 1989. – 48 с.
4. Запорожченко, Ю. В. Знайомимося з системою освіти Ірландії / Ю. В. Запорожченко // Обдар. Дитина, 2008. - N 1. - С. 8-12.
5. Вдовичин Т. Я. Застосування технологій відкритої освіти для інформатизації навчального процесу / Т.Я. Вдовичин, А.В. Яцишин // Інформаційні технології в освіті: зб. наук. пр. – Вип. 16. – Херсон: ХДУ, 2013. – С. 134-140.
6. Гедегебуур Лео К.И., Меек В. Линн. Дискуссия о диверсификации высшего образования / К.И. Гедегебуур Лео // Высшее образование в Европе, том XIX. - № 4, 1994. -М.: Издательская корпорация «Логос», 1996. - с.45-62.
7. Гинкель Г. Дж. А. Ван. Государство, рынок, учебное заведение и личность. Проблема институционального изменения: диалог и управление, основанное на взаимодействии / Г. Гинкель // Высшее образование в Европе. М.: "Логос", 1995.- том XX. - № 3. - С. 8-44.
8. Ракитов А.И. Философия компьютерной революции /А.И.Ракитов. - М.: Изд-во полит.лит-ры, 1991. – 284 с.
9. "Підсумки Болонського процесу в контексті формування спільного простору європейської вищої освіти". Аналітична записка [Електронний ресурс] – режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/articles/398/4>
10. Blended learning model definitions [Electronic resource].– Mode of access: <http://www.christenseninstitute.org/blended-learning-definitions-and-models/>
11. Системы дистанционного обучения [Электронный ресурс] – режим доступа: <http://swsu.org/index.php?gpunkt=16&punkt=0>
12. Исследование: электронное обучение в странах Европы [Электронный ресурс] – режим доступа: <https://newtonew.com/discussions/issledovanie-elektronnoe-obuchenie-v-vuzah-evropy>
13. Берулава Г.А., Берулава М.М. Технологическое преломление теории сетевого образования: развитие компетенций личности с опорой на

образовательное пространство Интернета / Г.А. Берулава // Гуманизация образования. – 2011. – № 3. – С. 10-17.

14. Корень А.В. Особенности разработки учебных курсов с использованием электронной образовательной среды Moodle / А.В. Корень // Интернет-журнал «Науковедение». – 2013. – №1 (14)

15. Рейтинг інформативності веб-сайтів вищих навчальних закладів [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://opora.ua.org/news/7434-rejtyng-informatyvnosti-veb-sajtiv-vyshchyh-navchalnyh-zakladiv>

16. Кузьмінська О. Г. Інституційний репозитарій як складова електронної бібліотеки сучасного ВНЗ [Електронний ресурс] / О. Г. Кузьмінська. — Режим доступу: <http://www.ukrdeti.com/firstforum/m19.html>.

17. Українська Система Дистанційного Навчання [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.udl.org.ua/>

18. Віртуальний університет [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://vu.net.ua/uk/>

19. В Україні стартував проект масових онлайн-курсів [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://osvita.ua/vnz/43292/>

20. MOOCology [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://moocology.org/>